

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/94/2006

POLACY O GOSPODARCE WOLNORYNKOWEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, CZERWIEC 2006

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

- Zdaniem niemal połowy Polaków (46%) ostatni rok nie przyniósł większych zmian sytuacji gospodarczej w kraju. Nieco więcej niż co czwarty ankietowany (28%) uważa, że stan polskiej gospodarki się poprawił, a niespełna co piąty (18%) – że uległ pogorszeniu.
- Sytuację gospodarczą kraju badani oceniają w głównej mierze przez pryzmat własnego statusu materialnego oraz postrzeganej dynamiki zmian poziomu życia swego i swoich rodzin.
- Gospodarka wolnorynkowa jako system ekonomiczny ciągle nie znajduje w społeczeństwie wyraźnej akceptacji. W ciągu ostatnich sześciu lat zmalało znaczenie, jakie Polacy jej przypisują. Obecnie ich opinie na ten temat są niemal równo podzielone. Nieco ponad jedna trzecia (35%, spadek o 6 punktów) uważa gospodarkę kapitalistyczną, opartą na swobodnej, prywatnej przedsiębiorczości, za najlepsze rozwiązanie dla naszego kraju, niemal tyle samo osób (34%, wzrost o 5 punktów) nie zgadza się z tą opinią, a zbliżona liczebnie grupa (31%, wzrost o 1 punkt) nie potrafi jednoznacznie ustosunkować się do tej kwestii.
- Brak akceptacji kapitalizmu jako systemu gospodarczego wynika z negatywnych ocen jego funkcjonowania w naszym kraju. Zdaniem niemal dwóch trzecich respondentów (63%) sposób, w jaki funkcjonuje w Polsce gospodarka wolnorynkowa, nie jest zadowalający. Pozytywne opinie na ten temat wyraża mniej więcej co czwarty badany (26%), a co dziewiąty (11%) nie ma wyrobionego zdania w tej kwestii.
- Gospodarka wolnorynkowa budzi różnorodne skojarzenia. Najczęściej Polacy postrzegają ją w kategoriach konkurencyjności, jednak już w następnej kolejności przypisują jej cechy wyraźnie negatywne, jak korupcja czy bezrobocie. Czołówkę cech najczęściej kojarzonych z wolnym rynkiem zamykają: przedsiębiorczość, zysk i rozwój.

Z aktualnych wskaźników stanu polskiej gospodarki wynika, że znajduje się ona w całkiem niezłej kondycji. Według ostatnich doniesień Ministerstwa Finansów, wzrost gospodarczy w I kwartale 2006 roku wyniósł ponad 5% PKB i był wyższy, niż przewidywano. Prognozy dynamiki zmian w tym zakresie również są optymistyczne.

Optymizm ten nie znajduje jednak wyraźnego odzwierciedlenia w opiniach Polaków na temat sytuacji ekonomicznej kraju. Mimo pewnej poprawy ocen w maju jedynie mniej więcej co szósty ankietowany ocenia, że stan polskiej gospodarki jest dobry, nieco więcej niż co trzeci określa go jako przeciętny (ani dobry, ani zły), natomiast dwie piąte wyraża się o nim krytycznie¹. Przewidywania dotyczące zmian w tym zakresie również nie są zbyt entuzjastyczne. Ciągłe dominuje przeświadczenie o stagnacji polskiej gospodarki, a od początku 2006 roku nawet minimalnie przybywa tych, którzy w rocznej perspektywie prognozują jej pogorszenie². Kolejne miesiące bieżącego roku przynoszą również wyraźny wzrost sceptycyzmu wobec polityki gospodarczej rządu, która mogłaby się przyczynić do poprawy sytuacji gospodarczej kraju. Obecnie już tylko co trzeci badany (34%) wierzy w skuteczność polityki gospodarczej obecnego gabinetu, niemal połowa zaś (48%) uważa, że nie stwarza ona szansy poprawy stanu gospodarki³.

W majowym badaniu⁴ – poza tradycyjnym już monitoringiem ocen i przewidywań dotyczących sytuacji gospodarczej kraju – postanowiliśmy sprawdzić, jak Polacy postrzegają i oceniają gospodarkę wolnorynkową.

OCENY I PRZEWIDYWANIA DOTYCZĄCE STANU POLSKIEJ GOSPODARKI

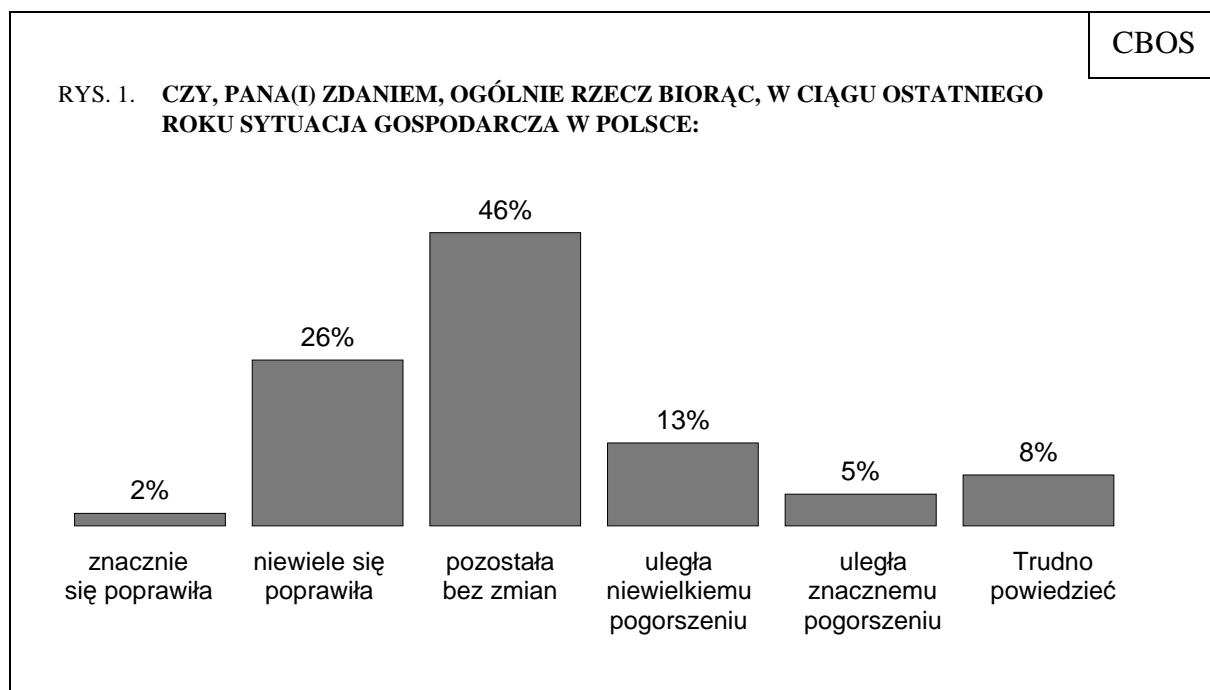
Zdaniem niemal połowy Polaków (46%) ostatni rok nie przyniósł większych zmian sytuacji gospodarczej kraju. Nieco więcej niż jedna czwarta (28%) zauważa poprawę w tym zakresie, a niespełna jedna piąta (18%) określa stan polskiej gospodarki jako gorszy niż przed rokiem.

¹ Zob. komunikat CBOS „Oceny i przewidywania sytuacji w kraju”, maj 2006.

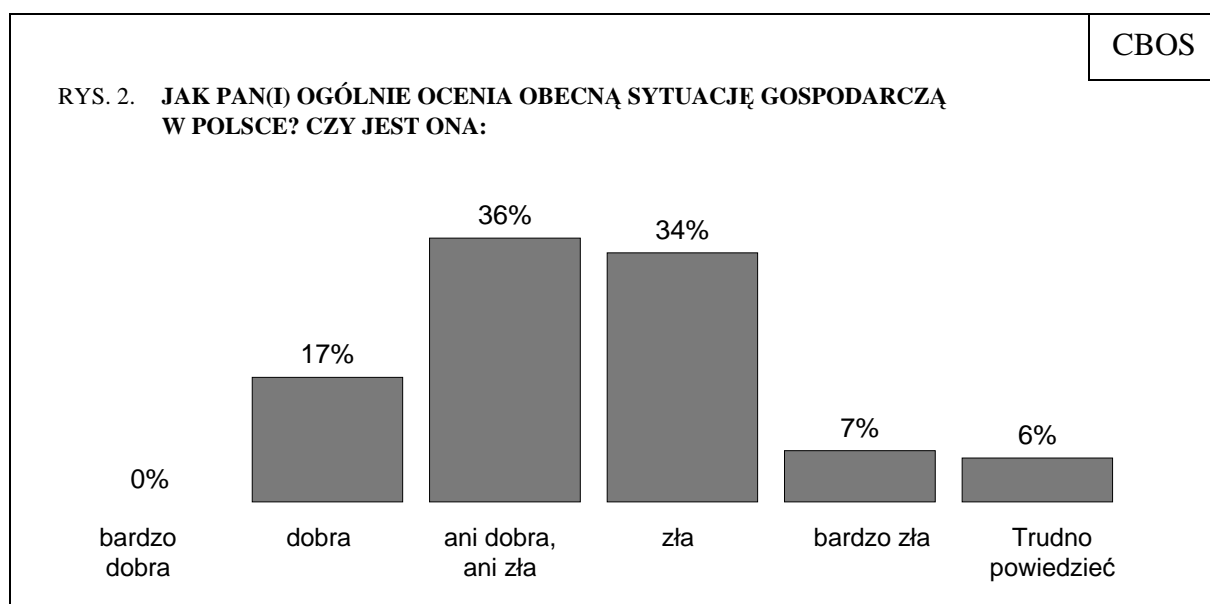
² Tamże.

³ Zob. komunikat CBOS „Stosunek do rządu po utworzeniu koalicji PiS - Samoobrona - LPR”, maj 2006.

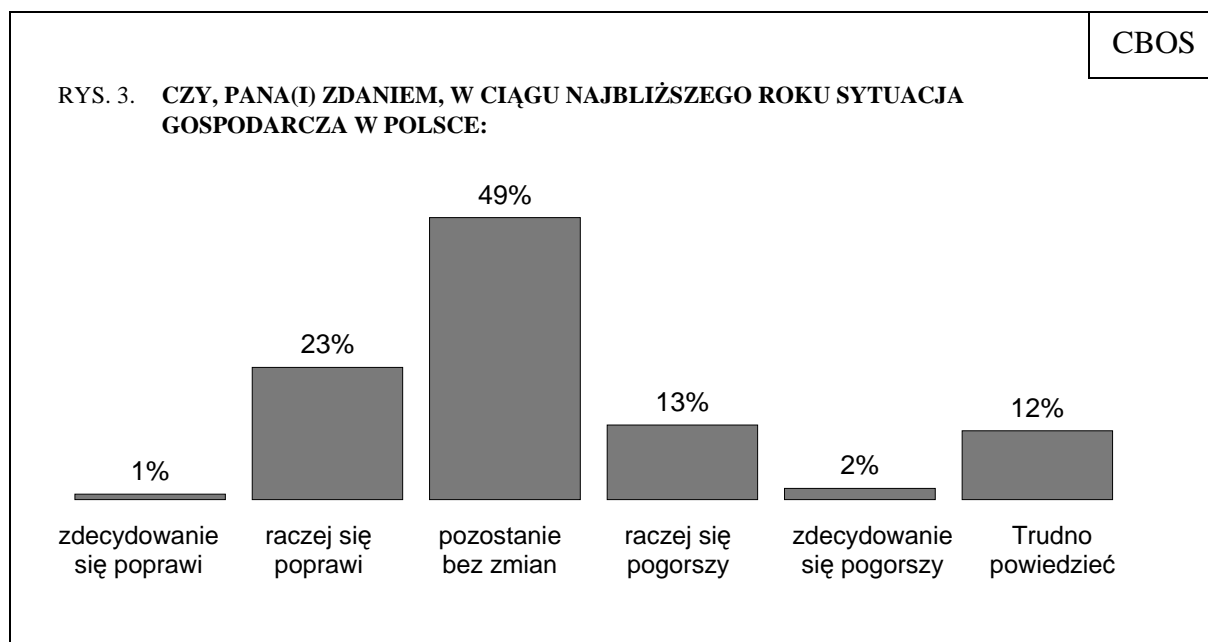
⁴ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (192) zrealizowano w dniach 12-15 maja 2006 roku na liczącej 991 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

W ogólnej ocenie obecnej sytuacji gospodarczej w kraju dominują opinie krytyczne. Dwie piąte społeczeństwa (41%) uważa, że stan polskiej gospodarki jest zły, w tym 7% ocenia, że bardzo zły. Więcej niż co trzeci ankietowany (36%) określa sytuację gospodarczą jako przeciętną, a jedynie co szósty (17%) uznaje ją za dobrą.

Optymizm w przewidywaniach rozwoju sytuacji gospodarczej w najbliższym roku również nie jest duży. Jedynie co czwarty respondent (24%) wyraża nadzieję, że stan gospodarki się poprawi, natomiast połowa (49%) prognozuje stagnację, co siódmy zaś (15%) – pogorszenie.

Zarówno oceny, jak i przewidywania dotyczące sytuacji gospodarczej w Polsce zróżnicowane są ze względu na określone cechy socjodemograficzne respondentów. Nieco większymi optymistami w tym zakresie są mężczyźni niż kobiety, a młodszy ankietowani stosunkowo częściej niż starsi wyrażają pozytywne opinie o stanie polskiej gospodarki. Optymizm w tej kwestii związany jest również z poziomem edukacji respondentów (stosunkowo najczęściej towarzyszy osobom z wyższym wykształceniem) oraz z deklarowanymi poglądami politycznymi (opinie osób o orientacji prawicowej mają znacznie bardziej pozytywny wydźwięk niż w przypadku badanych o poglądach centrowych czy lewicowych) – zob. tabele aneksowe.

W największym stopniu jednak opinie respondentów na temat stanu polskiej gospodarki oraz dynamiki zmian w tym zakresie różnicują subiektywne oceny własnych warunków materialnych oraz postrzeganie poziomu swego życia. Oceny i prognozy stanu polskiej gospodarki wypadają znacznie bardziej korzystnie wśród tych, którzy własną sytuację materialną oraz jakość życia swego i swojej rodziny oceniają pozytywnie niż wśród dostrzegających i przewidujących w tym kontekście stagnację czy, tym bardziej, regres.

Współczynniki korelacji wskazują, że stan polskiej gospodarki oraz perspektywa jej zmian w znacznym stopniu oceniane są przez pryzmat własnej sytuacji egzystencjalnej i materialnej, m.in. ze względu na poziom poczucia stabilności w tym zakresie oraz perspektywę zmian na lepsze.

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatniego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Czy, ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatniego roku jakość życia Pana(i) i Pana(i) rodziny:			
	poprawiła się	pozostała bez zmian	pogorszyła się	Trudno powiedzieć
	w procentach			
- poprawiła się	65	25	14	0
- pozostała bez zmian	23	55	38	15
- pogorszyła się	10	13	42	0
Trudno powiedzieć	2	7	6	85

r Pearsona = 0,401

Tabela 2

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:			
	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć
	w procentach			
- dobra	30	13	8	33
- ani dobra, ani zła	39	40	23	22
- zła	27	40	61	45
Trudno powiedzieć	4	7	8	0

r Pearsona = 0,297

Tabela 3

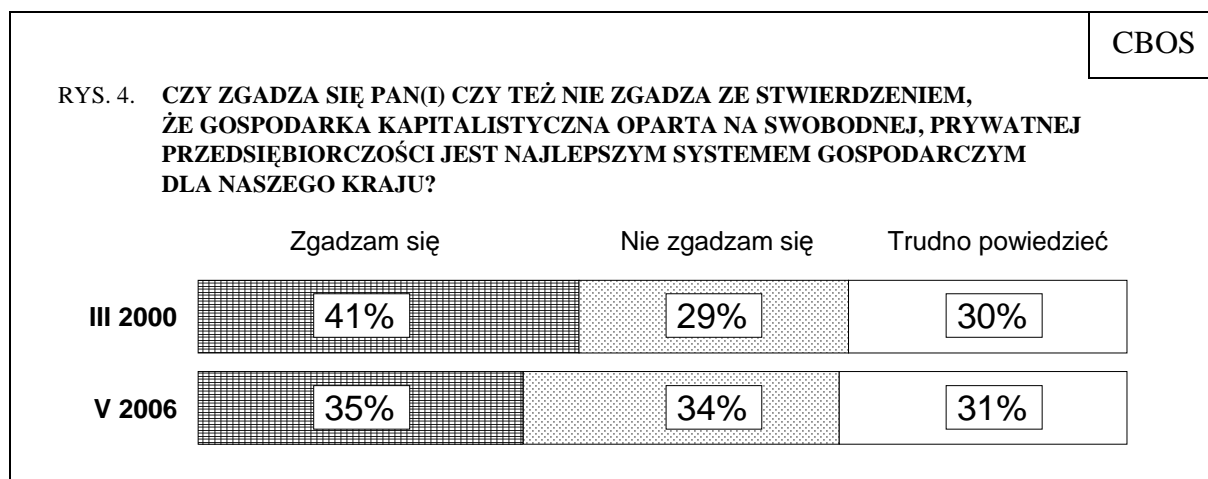
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:			
	lepiej	tak samo jak obecnie	gorzej	Trudno powiedzieć
	w procentach			
- poprawi się	50	20	8	15
- pozostanie bez zmian	37	57	43	38
- pogorszy się	6	12	39	17
Trudno powiedzieć	7	11	10	30

r Pearsona = 0,375

GOSPODARKA WOLNORYNKOWA JAKO SYSTEM EKONOMICZNY

Wprawdzie gospodarka wolnorynkowa ma w Polsce coraz dłuższą tradycję, jednak system ten wciąż nie znajduje wyraźnej akceptacji społeczeństwa. W ciągu ostatnich sześciu lat zmalało znaczenie, jakie Polacy przypisują kapitalizmowi jako systemowi ekonomicznemu, a należy przypomnieć, że i wówczas nie było wielkie. Obecnie opinie na ten

temat są niemal równo podzielone. Nieco ponad jedna trzecia respondentów (35%, spadek o 6 punktów) uważa gospodarkę kapitalistyczną, opartą na swobodnej, prywatnej przedsiębiorczości, za najlepsze rozwiązanie dla naszego kraju. Niemal tyle samo osób (34%, wzrost o 5 punktów) nie zgadza się z tą opinią, a zbliżona liczebnie grupa (31%, wzrost o 1 punkt) nie potrafi jednoznacznie ustosunkować się do tej kwestii.

Najwięcej zastrzeżeń do gospodarki wolnorynkowej mają osoby w wieku od 45 do 54 lat, badani z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym, głównie robotnicy. Sceptycyzm w tym zakresie wyrażają ponadto w pierwszej kolejności osoby o najniższych miesięcznych dochodach *per capita* oraz źle oceniające własne warunki materialne, a także respondenci deklarujący lewicowe poglądy polityczne.

Przekonanie o wyższości kapitalizmu nad innymi systemami gospodarczymi wyrażają natomiast głównie osoby z wyższym wykształceniem, przede wszystkim kadra kierownicza i inteligencja oraz respondenci pracujący na własny rachunek poza rolnictwem, a także badani stosunkowo najwięcej zarabiający oraz najlepiej oceniający swój status materialny. Pozytywne opinie w tym zakresie częściej niż pozostali wyrażają też respondenci w wieku od 18 do 44 lat oraz mieszkańcy największych miast. Akceptacja wolnego rynku jako systemu gospodarczego wyższa jest wśród mężczyzn niż kobiet. Panie natomiast wyraźnie częściej niż panowie mają problem z ustosunkowaniem się do omawianej kwestii. Wyrobionej opinii na ten temat najczęściej też nie mają osoby powyżej 65 roku życia, badani z wykształceniem podstawowym, mieszkańcy wsi, zwłaszcza rolnicy (zob. tabele aneksowe).

W potencjalnych elektoratach idea gospodarki kapitalistycznej, opartej na swobodnej, prywatnej przedsiębiorczości, najwięcej zwolenników znajduje wśród osób popierających PO, a w dalszej kolejności wśród sympatyków PiS. Postawa kontestacyjna wobec tego systemu ekonomicznego przeważa natomiast wśród potencjalnych wyborców SLD oraz Samoobrony, a także w elektoracie pasywnym, czyli wśród osób niewyrażających zainteresowania uczestnictwem w ewentualnych wyborach parlamentarnych.

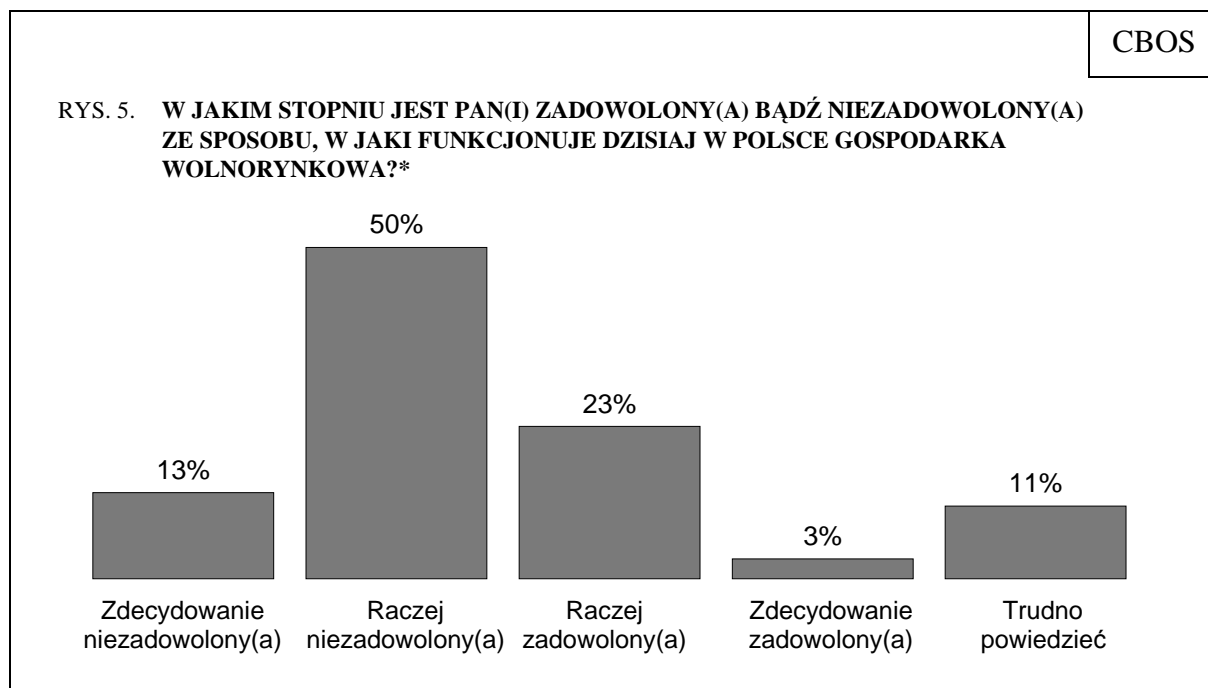
Tabela 4

Potencjalne elektoraty	Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że gospodarka kapitalistyczna oparta na swobodnej, prywatnej przedsiębiorczości jest najlepszym systemem gospodarczym dla naszego kraju?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	59	21	20
PiS	41	34	25
SLD	35	44	21
Samoobrona	32	42	26
LPR*	30	36	34
Niezdecydowani	31	29	40
Niezamierzający głosować	27	40	33

* Dane dotyczące zwolenników tej partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką ich liczbę w badanej próbie

OCENA FUNKCJONOWANIA W POLSCE GOSPODARKI WOLNORYNKOWEJ

Brak akceptacji kapitalizmu jako systemu ekonomicznego wynika w znacznej mierze z negatywnych ocen jego funkcjonowania w naszym kraju. Jak się bowiem okazuje, zdaniem niemal dwóch trzecich respondentów (63%) sposób, w jaki obecnie w Polsce funkcjonuje gospodarka wolnorynkowa, jest niezadowolający. Pozytywne opinie na ten temat wyraża mniej więcej co czwarty badany (26%), a co dziewiąty (11%) nie ma wyrobionego zdania w tej kwestii.

* Badani wskazywali na skali (od 1 do 10) punkt, który najbardziej odpowiada ich stanowisku w tej sprawie. Odpowiedzi pogrupowano w następujące kategorie: punkty 1+2 – zdecydowanie niezadowolony(a), punkty 3+4+5 – raczej niezadowolony(a), punkty 6+7+8 – raczej zadowolony(a), punkty 9+10 – zdecydowanie zadowolony(a)

W ciągu ostatnich sześciu lat poziom zadowolenia z funkcjonowania w Polsce systemu wolnorynkowego wzrósł o 6 punktów, a krytycyzm w tym względzie zmniejszył się o 5 punktów. Najwyraźniejszy jest spadek liczby opinii skrajnie negatywnych (z 21% do 13%).

Tabela 5

W jakim stopniu jest Pan(i) zadowolony(a) bądź niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje dzisiaj w Polsce gospodarka wolnorynkowa?*	Wskazania respondentów według terminów badań			
	III 2000		V 2006	
	w procentach			
Zdecydowanie niezadowolony(a)	21	68	13	63
Raczej niezadowolony(a)	47		50	
Raczej zadowolony(a)	18	20	23	26
Zdecydowanie zadowolony(a)	2		3	
Trudno powiedzieć	12		11	

* Odpowiedzi na skali 1–10

Zadowolenie z funkcjonowania gospodarki rynkowej w Polsce w największym stopniu związane jest z ogólnym zadowoleniem Polaków z poziomu swego życia oraz uzyskanego statusu materialnego. Nieco mniejsze znaczenie w kształtowaniu społecznych poglądów na ten temat mają orientacja polityczna respondentów (prawicowa sprzyja pozytywnym opiniom) oraz oceny sytuacji politycznej w kraju (dobre łączą się z zadowoleniem z funkcjonowania gospodarki). Bez istotnego wpływu na kształt ocen funkcjonowania gospodarki wolnorynkowej w Polsce pozostają takie elementy, jak: poczucie zagrożenia bezrobociem, stosunek do gabinetu rządowego, wykształcenie i wiek respondentów oraz miejsce ich zamieszkania.

Tabela 6

Zależność między zadowoleniem ze sposobu funkcjonowania gospodarki wolnorynkowej w Polsce a innymi cechami charakteryzującymi respondentów	
Cechy charakteryzujące respondentów	Wartość współczynnika r Pearsona
Zadowolenie z poziomu życia	0,162**
Ocena własnych warunków materialnych	0,158**
Poglądy polityczne (na skali lewica – prawica)	0,145**
Ocena sytuacji politycznej w kraju	0,089*
Poczucie zagrożenia bezrobociem	0,077
Stosunek do rządu	0,058
Wykształcenie	0,043
Wiek	0,005
Wielkość miejscowości zamieszkania	0,005

Zależności istotne statystycznie: ** na poziomie 0,001; * na poziomie 0,01. Na szarym tle przedstawiono zależności nieistotne statystycznie

W potencjalnych elektoratach stosunkowo najbardziej zadowoleni z funkcjonowania w Polsce gospodarki wolnorynkowej wydają się zwolennicy SLD. Nieco gorsze oceny wystawiają respondenci popierający PO oraz sympatycy PiS. Trzeba jednak zaznaczyć, że różnice wskazań w elektoratach tych trzech partii są minimalne. Najbardziej krytyczni w tym względzie są wyborcy Samoobrony i LPR.

Tabela 7

Potencjalne elektoraty	W jakim stopniu jest Pan(i) zadowolony(a) bądź niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje dzisiaj w Polsce gospodarka wolnorynkowa?***				Trudno powiedzieć
	Zdecydowanie niezadowolony(a)	Raczej niezadowolony(a)	Raczej zadowolony(a)	Zdecydowanie zadowolony(a)	
	w procentach				
SLD	14	48	38	0	0
	62		38		
PO	5	57	33	2	3
	62		35		
PiS	8	55	30	3	4
	63		33		
Samoobrona	21	48	19	7	5
	69		26		
LPR*	24	47	16	0	13
	71		16		
Niezdeterminowani	13	47	21	3	16
	60		24		
Niezamierzający głosować	19	48	17	2	14
	67		19		

* Dane dotyczące zwolenników tej partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką ich liczbę w badanej próbie

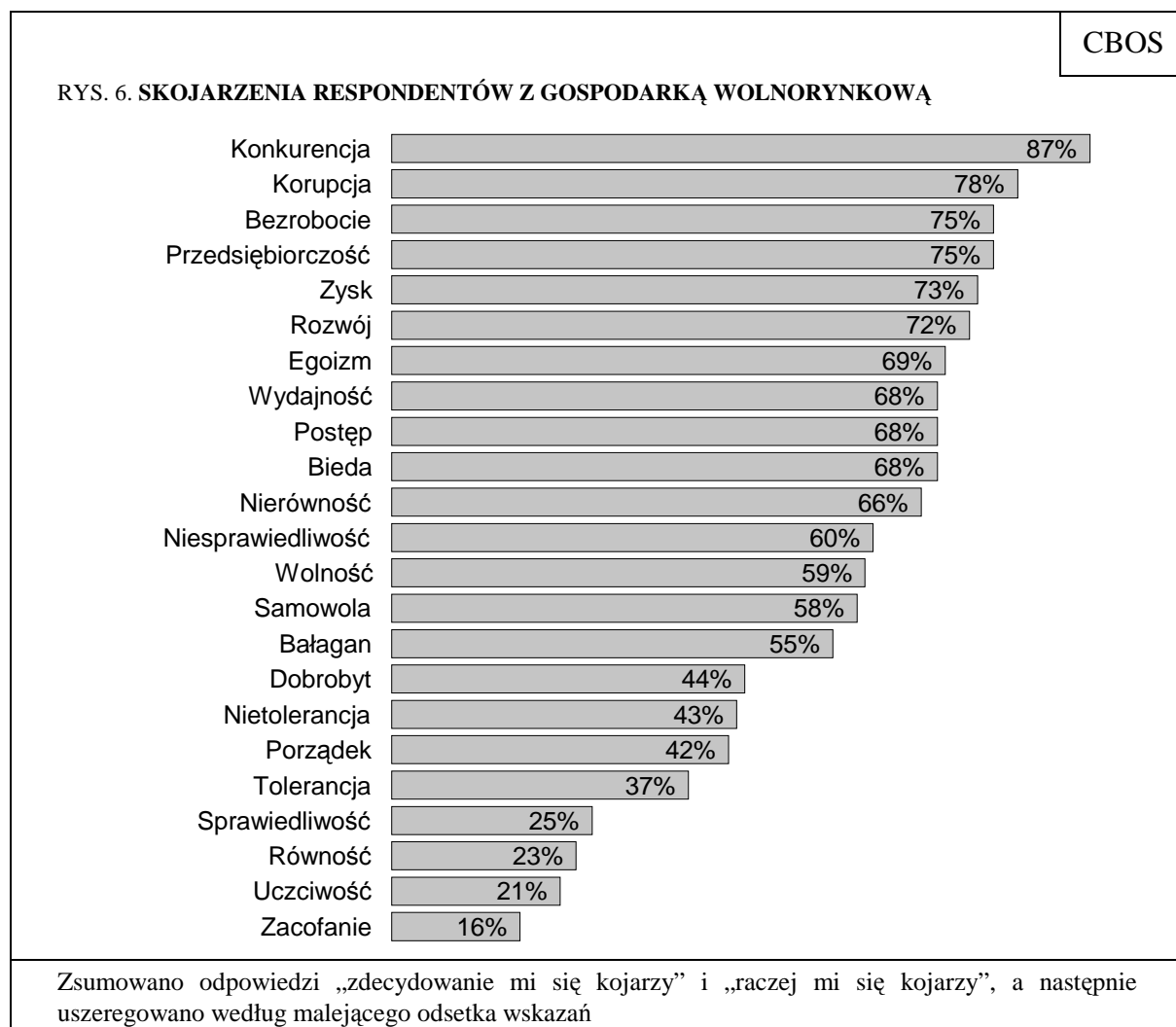
** Odpowiedzi na skali 1–10

POSTRZEGANIE GOSPODARKI WOLNORYNKOWEJ

Na złożoność problematyki dotyczącej gospodarki wolnorynkowej, a więc m.in. jej akceptacji jako systemu gospodarczego oraz oceny funkcjonowania w Polsce, wpływa bez wątpienia sposób postrzegania przez Polaków kapitalizmu oraz przypisywanie mu różnorodnych cech, nierzadko ze sobą sprzecznych. Jak się okazuje, gospodarka kapitalistyczna w największym stopniu kojarzy się respondentom z konkurencyjnością, jednak już w następnej kolejności przypisywane są jej cechy wyraźnie negatywne, takie jak korupcja czy bezrobocie.

W czołówce skojarzeń związanych z gospodarką wolnorynkową mieszczą się ponadto cechy jednoznacznie pozytywne, zwykle przypisywane jej z definicji, jak: przedsiębiorczość, zysk, rozwój, wydajność oraz postęp, między nimi przewijają się jednak również takie cechy, jak: egoizm, bieda, nierówność czy niesprawiedliwość. System wolnorynkowy kojarzony jest z wolnością (59%) równie często jak z samowolą (58%), częściej zaś z bałaganem (55%) niż z porządkiem (42%).

Zacofanie jest cechą najrzadziej przypisywaną gospodarce wolnorynkowej. System ten nie jest też raczej postrzegany jako implikator wartości ogólnospołecznych, takich jak: tolerancja, sprawiedliwość, równość czy uczciwość.

Pogłębiona analiza percepcji gospodarki wolnorynkowej⁵ pozwoliła na wyodrębnienie trzech zasadniczych spojrzeń na kapitalizm. Pierwsze – negatywne – sprowadzające gospodarkę wolnorynkową m. in. do ubocznych skutków reform ustrojowych wiąże się z takimi cechami, jak: niesprawiedliwość, bieda, egoizm, nietolerancja, nierówność, bałagan, korupcja, bezrobocie oraz samowola. Ten rodzaj spojrzenia, jak wynika z analiz, charakteryzuje głównie starszych badanych, określających poziom swego życia jako niski, a bilans zmian w tym zakresie jako ujemny, a także osoby słabo wykształcone i raczej niezainteresowane polityką.

⁵ Zastosowano analizę czynnikową z rotacją typu VARIMAX.

Postrzeganie gospodarki w powyższych kategoriach sprzyja, jak się okazuje, kontestowaniu wolnego rynku jako systemu ekonomicznego oraz negatywnym ocenom sytuacji gospodarczej i przemian w tej dziedzinie, a także ogólnemu niezadowoleniu z funkcjonowania kapitalizmu w polskiej rzeczywistości.

Tabela 8

Skojarzenia z gospodarką wolnorynkową	Czynnik I Gospodarka wolnorynkowa postrzegana w kategoriach negatywnych, związanych m. in. ze skutkami transformacji ustrojowej	Czynnik II Gospodarka wolnorynkowa postrzegana w kategoriach rozwojowych (progresywnych)	Czynnik III Gospodarka wolnorynkowa postrzegana w kategoriach ogólnych wartości prospołecznych
Niesprawiedliwość	0,7393		
Bieda	0,7037		
Egoizm	0,6827		
Nietolerancja	0,6437		
Nierówność	0,6278		
Bałagan	0,6189		
Korupcja	0,6141		
Bezrobocie	0,5969		
Samowola	0,5836		
Przedsiębiorczość		0,7320	
Rozwój		0,6774	
Postęp		0,6658	
Wydajność		0,6512	
Zysk		0,6461	
Konkurencja		0,6034	
Zacofanie		-0,5123	
Równość			0,6902
Uczciwość			0,6784
Sprawiedliwość			0,6337
Tolerancja			0,5737
Porządek			0,5474
Dobrobyt			0,5388
Wolność			0,4550
Odsetek wariacji wyjaśnionej	24,4	15,6	7,3

KMO = 0,8849

Kolejne spojrzenie – progresywne – związane jest z przypisywaniem gospodarce rynkowej takich cech rozwojowych, jak: przedsiębiorczość, rozwój, postęp, wydajność, zysk, konkurencja oraz, na zasadzie korelacji negatywnej, zacofanie. Ten rodzaj postrzegania wolnego rynku wyraźnie sprzyja pozytywnym jego ocenom – jako najlepszego dla Polski systemu ekonomicznego – oraz dobrym opiniom o obecnej sytuacji gospodarczej i zmianach zachodzących w tym zakresie.

Takie podejście do gospodarki wolnorynkowej w stosunkowo największym stopniu cechuje osoby najlepiej wykształcone, dobrze oceniające własne warunki materialne oraz ogólny poziom życia, a także mieszkańców największych miast i respondentów stosunkowo najbardziej zainteresowanych polityką.

Trzecie spojrzenie na gospodarkę wolnorynkową – prospołeczne – zakłada, że służy ona pielęgnowaniu takich wartości ogólnospołecznych, jak: równość, uczciwość, sprawiedliwość, tolerancja, porządek, dobrobyt oraz wolność. Taki pogląd również sprzyja, choć w nieco mniejszym stopniu niż podejście progresywne, akceptacji systemu wolnorynkowego oraz wpływa na wyrażanie pozytywnych opinii na temat jego funkcjonowania w naszym kraju.

Na ten rodzaj spojrzenia niewątpliwie mają wpływ dobre oceny sytuacji politycznej w Polsce oraz pozytywne postrzeżenie zmian zachodzących w polskiej gospodarce. Prospołeczne spojrzenie na gospodarkę kapitalistyczną w największym stopniu charakteryzuje osoby oceniające poziom swojego życia jako dobry, a także respondentów o prawicowych poglądach politycznych oraz mieszkających w stosunkowo małych miejscowościach.

Tabela 9. Zależności między postrzeganiem gospodarki wolnorynkowej a opiniami i cechami respondentów

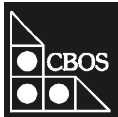
Opinie i cechy respondentów	Postrzeżenie gospodarki wolnorynkowej		
	Negatywne (czynnik I)	Progresywne (czynnik II)	Prospołeczne (czynnik III)
Akceptacja gospodarki wolnorynkowej jako systemu	-0,201	0,261	0,199
Wiek	0,183	-0,026	-0,058
Ocena obecnego poziomu życia	-0,153	0,141	0,104
Status materialny	-0,148	0,149	0,072
Ocena zmian poziomu życia w ostatnim roku	-0,143	0,053	0,102
Wykształcenie	-0,131	0,218	0,055
Ocena obecnej sytuacji gospodarczej	-0,128	0,158	0,140
Postrzeżenie zmian sytuacji gospodarczej w ostatnim roku	-0,121	0,093	0,138
Poziom zadowolenia z funkcjonowania gospodarki w Polsce	-0,114	0,111	0,201
Stopień zainteresowania polityką	-0,104	0,103	0,009
Poglądy polityczne	-0,066	0,021	0,095
Stosunek do rządu	0,056	-0,053	0,047
Wielkość miejscowości zamieszkania	-0,045	0,146	-0,092
Udział w praktykach religijnych	0,024	0,004	0,060
Ocena sytuacji politycznej	0,002	-0,036	0,120

* Współczynniki korelacji r Pearsona. Na szarym tle przedstawiono zależności istotne statystycznie

Na oceny sytuacji gospodarczej kraju, a także na stosunek do gospodarki wolnorynkowej oraz opinie o jej funkcjonowaniu w polskiej rzeczywistości w największym stopniu wpływa sytuacja materialna respondentów, jak również postrzeganie przez nich systemu kapitalistycznego. Ponieważ gospodarka wolnorynkowa kojarzona jest w znacznej mierze z takimi negatywnymi skutkami transformacji ustrojowej, jak: bieda, bałagan, korupcja, bezrobocie czy samowola, stosunek Polaków do kapitalizmu jako systemu ekonomicznego oraz oceny jego funkcjonowania w naszym kraju są dość krytyczne.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy, Pana(i) zdaniem, ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatniego roku
sytuacja gospodarcza w Polsce:

(%)

	poprawiła się	pozostała bez zmian	pogorszyła się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	46	18	8	991
Płeć					
Mężczyźni	33	46	17	5	472
Kobiety	23	48	19	10	519
Wiek					
18-24 lat	35	37	22	5	146
25-34	32	43	19	6	182
35-44	25	53	17	6	166
45-54	21	51	23	5	179
55-64	30	51	13	6	140
65 lat i więcej	24	44	13	18	177
Miejsce zamieszkania					
Wieś	25	48	17	11	366
Miasto do 20 tys.	24	44	20	12	135
20-100 tys.	28	48	20	4	201
101-500 tys.	31	45	19	5	172
501 tys. i więcej mieszk.	36	46	13	5	117
Wykształcenie					
Podstawowe	24	47	15	14	286
Zasadnicze zawodowe	26	49	19	7	254
Średnie	30	45	20	5	344
Wyższe	35	47	15	4	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	33	50	14	3	65
Prac.umysł.niż.szczębla	25	46	26	3	94
Pracownicy fiz.- umysł.	29	48	19	4	91
Robotnicy wykwalifikowani	30	51	15	5	104
Robotnicy niewykwalifik.	29	47	21	3	37
Rolnicy	25	51	11	13	53
Pracujący na własny rach.	29	37	32	2	44
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	20	50	28	2	136
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	26	51	16	6	80
sekt. pryw. poza rolnict.	33	44	19	4	193
prywatnym gosp. rolnym	24	50	14	11	54
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	27	48	19	6	115
301-500	27	48	19	6	147
501-900	28	52	16	4	213
901-1200	34	45	13	9	112
Powyżej 1200 zł	28	52	16	5	76
Ocena własnych war. mater.					
Złe	21	47	24	8	276
Średnie	27	49	14	9	464
Dobre	35	41	17	6	251
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	32	44	13	11	72
Raz w tygodniu	27	49	16	8	477
1-2 razy w miesiącu	31	49	16	5	160
Kilka razy w roku	30	41	23	6	197
W ogóle nie uczestniczy	19	44	25	12	84
Poglądy polityczne					
Lewica	28	48	22	3	140
Centrum	29	46	20	4	267
Prawica	34	47	15	3	334
Trudno powiedzieć	17	46	17	21	249

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce?
Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	36	41	6	991
Płeć					
Mężczyźni	22	32	43	3	472
Kobiety	12	39	39	9	519
Wiek					
18-24 lat	20	42	33	5	146
25-34	19	40	36	5	182
35-44	21	30	44	4	166
45-54	17	30	47	6	179
55-64	10	42	42	6	140
65 lat i więcej	12	33	43	12	177
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	31	46	9	366
Miasto do 20 tys.	14	34	44	7	135
20-100 tys.	20	46	32	3	201
101-500 tys.	20	31	44	5	172
501 tys. i więcej mieszk.	17	44	34	4	117
Wykształcenie					
Podstawowe	11	37	41	11	286
Zasadnicze zawodowe	14	31	49	6	254
Średnie	18	38	40	4	344
Wyższe	35	36	26	3	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	31	34	33	2	65
Prac.umysł.niż.szczebla	22	33	38	7	94
Pracownicy fiz.- umysł.	22	32	42	4	91
Robotnicy wykwalifikowani	24	35	38	3	104
Robotnicy niewykwalifik.	6	44	44	6	37
Rolnicy	10	37	44	9	53
Pracujący na własny rach.	31	30	36	3	44
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	20	33	43	4	136
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	19	43	34	4	80
sekt. pryw. poza rolnict.	28	32	37	3	193
prywatnym gosp. rolnym	10	38	45	7	54
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	17	32	48	3	115
301-500	14	42	35	9	147
501-900	16	37	40	7	213
901-1200	23	34	40	3	112
Powyżej 1200 zł	36	34	29	1	76
Ocena własnych war. mater.					
Złe	11	29	53	7	276
Średnie	14	40	40	6	464
Dobre	29	36	30	5	251
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	15	41	36	8	72
Raz w tygodniu	17	34	43	6	477
1-2 razy w miesiącu	19	33	41	7	160
Kilka razy w roku	14	43	39	4	197
W ogóle nie uczestniczy	17	30	40	13	84
Poglądy polityczne					
Lewica	14	43	40	2	140
Centrum	18	37	42	3	267
Prawica	23	38	37	3	334
Trudno powiedzieć	8	28	47	17	249

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:

(%)

	poprawi się	pozostanie bez zmian	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	24	49	15	12	990
Płeć					
Mężczyźni	28	48	15	9	472
Kobiety	19	50	16	15	518
Wiek					
18-24 lat	32	43	15	10	146
25-34	23	52	15	9	181
35-44	23	54	15	8	166
45-54	21	53	16	10	179
55-64	22	41	19	17	140
65 lat i więcej	21	48	12	20	177
Miejsce zamieszkania					
Wieś	26	47	11	15	366
Miasto do 20 tys.	21	45	19	16	135
20-100 tys.	22	52	16	10	201
101-500 tys.	23	48	21	8	172
501 tys. i więcej mieszk.	23	57	14	6	117
Wykształcenie					
Podstawowe	22	44	15	19	286
Zasadnicze zawodowe	23	54	12	11	254
Średnie	23	51	17	9	343
Wyższe	32	46	15	6	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	30	46	20	4	65
Prac.umysł.niż.szczębla	21	52	10	17	94
Pracownicy fiz.- umysł.	26	55	14	4	91
Robotnicy wykwalifikowani	29	49	12	10	104
Robotnicy niewykwalifik.	29	48	13	10	37
Rolnicy	22	56	4	18	53
Pracujący na własny rach.	27	42	26	5	44
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	22	57	12	8	136
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	24	49	20	7	80
sekt. pryw. poza rolnict.	31	46	15	8	193
prywatnym gosp. rolnym	26	52	5	16	54
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	22	51	17	11	114
301-500	28	51	13	9	147
501-900	26	50	11	13	213
901-1200	33	44	16	7	112
Powyżej 1200 zł	22	53	18	7	76
Ocena własnych war. mater.					
Złe	18	50	19	13	275
Średnie	23	49	15	13	464
Dobre	30	48	12	10	251
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	26	46	13	14	72
Raz w tygodniu	27	48	14	12	477
1-2 razy w miesiącu	23	51	13	12	160
Kilka razy w roku	19	53	18	9	197
W ogóle nie uczestniczy	14	46	22	18	83
Poglądy polityczne					
Lewica	23	50	20	6	139
Centrum	24	51	18	7	267
Prawica	31	49	12	8	334
Trudno powiedzieć	13	47	14	27	249

Tabela 4. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że gospodarka kapitalistyczna oparta na swobodnej, prywatnej przedsiębiorczości jest najlepszym systemem gospodarczym dla naszego kraju?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	35	34	31	991
Płeć				
Mężczyźni	41	33	26	472
Kobiety	31	34	35	519
Wiek				
18-24 lat	42	27	31	146
25-34	41	30	29	182
35-44	42	32	26	166
45-54	33	45	22	179
55-64	31	39	29	140
65 lat i więcej	24	28	48	177
Miejsce zamieszkania				
Wieś	30	31	38	366
Miasto do 20 tys.	36	32	31	135
20-100 tys.	37	36	26	201
101-500 tys.	37	33	29	172
501 tys. i więcej mieszk.	45	38	17	117
Wykształcenie				
Podstawowe	24	30	47	286
Zasadnicze zawodowe	32	39	29	254
Średnie	42	37	22	344
Wyższe	55	21	23	108
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	55	26	19	65
Prac.umysł.niż.szczebła	42	33	25	94
Pracownicy fiz.- umysł.	37	34	29	91
Robotnicy wykwalifikowani	39	45	16	104
Robotnicy niewykwalifik.	28	46	26	37
Rolnicy	31	26	43	53
Pracujący na własny rach.	59	22	19	44
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	37	41	22	136
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	50	32	18	80
sekt. pryw. poza rolnict.	45	30	25	193
prywatnym gosp. rolnym	28	31	41	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	24	40	36	115
301-500	37	37	26	147
501-900	34	37	29	213
901-1200	49	34	17	112
Powyżej 1200 zł	57	20	24	76
Ocena własnych war. mater.				
Złe	24	44	32	276
Średnie	33	33	34	464
Dobre	52	23	25	251
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	25	35	40	72
Raz w tygodniu	34	33	32	477
1-2 razy w miesiącu	44	34	22	160
Kilka razy w roku	34	36	31	197
W ogóle nie uczestniczy	38	28	34	84
Poglądy polityczne				
Lewica	38	44	18	140
Centrum	36	36	28	267
Prawica	44	33	23	334
Trudno powiedzieć	21	26	53	249

Tabela 5. W jakim stopniu jest Pan(i) zadowolony(a) bądź niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje dzisiaj w Polsce gospodarka wolnorynkowa? Na skali do 1 do 10 proszę wskazać punkt, który najbardziej odpowiada Pana(i) stanowisku w tej sprawie.
1 - Zdecydowanie niezadowolony(a) - punkty 1+2; 2 - Raczej niezadowolony(a) - punkty 3+4+5; 3 - Raczej zadowolony(a) - punkty 6+7+8; 4 - Zdecydowanie zadowolony(a) - punkty 9+10

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	50	23	3	11	990
Płeć						
Mężczyźni	13	51	26	2	7	471
Kobiety	13	49	21	3	15	519
Wiek						
18-24 lat	8	52	32	2	7	146
25-34	14	49	28	3	6	182
35-44	11	58	21	2	7	166
45-54	15	56	21	1	7	178
55-64	16	52	16	3	13	140
65 lat i więcej	13	36	20	4	27	177
Miejsce zamieszkania						
Wieś	14	45	21	2	18	365
Miasto do 20 tys.	10	49	25	4	12	135
20-100 tys.	15	51	24	4	7	201
101-500 tys.	12	56	21	2	8	172
501 tys.i więcej mieszk.	11	57	30	1	2	117
Wykształcenie						
Podstawowe	16	41	19	3	22	286
Zasadnicze zawodowe	15	52	21	3	10	253
Średnie	11	54	26	3	5	344
Wyższe	6	58	30	1	5	108
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	7	57	32	0	5	65
Prac.umysł.niż.szczebła	10	58	25	1	6	94
Pracownicy fiz.- umysł.	11	58	24	1	6	91
Robotnicy wykwalifikowani	7	59	30	1	3	104
Robotnicy niewykwalifik.	20	42	25	6	7	37
Rolnicy	19	42	19	3	18	52
Pracujący na własny rach.	7	49	38	6	0	44
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	11	63	21	0	5	136
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	5	61	29	3	2	80
sekt. pryw. poza rolnict.	9	48	34	3	6	193
prywatnym gosp. rolnym	20	46	18	2	14	53
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	16	51	18	3	12	115
301-500	13	56	24	0	8	147
501-900	10	53	22	2	14	213
901-1200	7	55	30	3	4	112
Powyżej 1200 zł	7	57	30	1	4	76
Ocena własnych war. mater.						
Złe	22	45	18	2	13	276
Średnie	12	52	20	3	12	463
Dobre	5	51	34	2	8	251
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	9	40	30	2	18	72
Raz w tygodniu	13	52	21	2	12	477
1-2 razy w miesiącu	6	48	31	5	10	159
Kilka razy w roku	18	53	19	3	7	197
W ogóle nie uczestniczy	16	44	24	1	15	84
Poglądy polityczne						
Lewica	18	53	23	1	4	140
Centrum	18	54	21	1	5	267
Prawica	8	52	31	3	5	334
Trudno powiedzieć	11	40	14	4	30	248